

מדינת ישראל

11.12.08

הוועדה להצעת מדיניות להסדרת התיישבות הבדואים בנגב

תמצית דו"ח

א. כללי:

הוועדה הציבורית להסדרת התיישבות הבדואים בנגב, בראשותו של השופט העליון (בדימוס) ומבקר המדינה לשעבר אליעזר גולדברג, הגישה היום, 11.12.2008 את הדו"ח לשר הבינוי והשיכון זאב בויס. המסקנות יוגשו להחלטת הממשלה.

ב. רקע:

- על הקמת הוועדה החליטה הממשלה במקביל להחלטה על הקמת רשות ביצועית להסדרת התיישבות הבדואית בנגב.
- הממשלה בחרה כמנכ"ל הרשות החדשה את ניצב (בדימוס) יהודה בכר.
- מטרתה המרכזית של הרשות היא להסדיר את התיישבות הבדואית בפרק זמן של חמש שנים, וזאת לאור המסקנות שגיבשה וועדת גולדברג.

ג. מנדט הוועדה:

- הוועדה התבקשה לגבש הצעות לתיקוני חקיקה בנושאים כגובה הפיצויים, הסדרים להקצאת קרקע חלופית, אכיפה, ולוח זמנים לביצוע ההסדרים מול האוכלוסייה הבדואית בנגב.

ד. חברי הוועדה:

- פייסל אלהוזייל, עו"ד יורם בר סלע, בלהה גבעון, אחמד אלאסד, יוסי ישי, דודו כהן ושרון גמבשו.

ה. עבודת הוועדה:

- החל מחודש ינואר 2008 שמעה הוועדה את עמדתה של האוכלוסייה הבדואית בנגב, את עמדותיהם של משרדי הממשלה השונים עמדות של חברי כנסת מסיעות שונות, וכן עמדות של אנשי אקדמיה.
- לפני הוועדה שדיוניה היו פתוחים לציבור, הופיעו 120 אישי ציבור, נציגי הכפרים הבלתי-מוכרים בנגב, עמותות וארגונים חברתיים, נציגי ממשלה, חוקרים ומומחים מקרב האקדמיה.
- הוועדה קיימה למעלה מ-20 ישיבות פומביות, וכן ערכה מספר סיורים בשטח שהקיפו את תחום ההתפרשות של האוכלוסייה הבדואית בנגב.

ו. מסקנות והמלצות עיקריות של הוועדה:

- הוועדה קובעת כי יש להוביל לפתרון הוגן ובר-ביצוע של המאבק על הקרקע והמחלוקת על ההתיישבות.
- על הפיתרון היא אומרת בין היתר: "פתרון שיהיה בו לחדש את אמונם של הבדווים במדינה ובכוונותיה. שכן, שילובם של הבדווים בחברה הישראלית הוא אתגר שעל המדינה להציב לפניו, ויעד שעל הבדווים לשאוף אליו".
- "אין כל הצדקה לכך כי התייחסות המדינה לתושבים הבדווים ביישובים אלה תהיה שונה מן ההתייחסות לשאר אזרחי המדינה".
- לדעת הוועדה, המדיניות המוצעת בדו"ח, מהווה "פשרה הוגנת שאינה כופה את הפשרה, וכל אחד מתובעי הבעלות יהיה רשאי לבחור כי תביעתו תתברר במסלול המשפטי הקיים, אם לדעתו יש בידו להוכיח בעלות על הקרקע הנתבעת".
- הוועדה מציעה ליצור בחוק מסלול תכנוני קצר ביותר, המוגבל הן בזמן והן במרחב הגיאוגרפי, שיאפשר יישום המלצותיה של הוועדה, בלוח זמנים קצר ביותר.
- הוועדה מציעה להקים מוסד תכנון חדש, ליד הוועדה המחוזית דרום, שייוחד לנושא התיישבות הבדווים בנגב, וייקרא ותל"ב (ועדה להסדרת התיישבות הבדווים בנגב).
- הוועדה, מציעה להכיר בחלק מהכפרים הבלתי מוכרים שבהם מתגוררים 62,487 נפש – "מה שימנע את הנצחת המצב הבלתי נסבל השורר בהם כיום, ולשלב ככל האפשר יישובים אלה במערך היישובי הקיים".
- באשר לבנייה הבלתי חוקית בנגב, מציינת הוועדה כי כיום מצויים בנגב כ-50 אלף מבנים בלתי חוקיים, ובכל שנה נוספים בין 1500 ל-2000 מבנים בלתי חוקיים.
- הוועדה מציעה להגדיר את המבנים הבלתי חוקיים הנמצאים בתחום תכנית תקפה, שאינם פוגעים ביישום התוכנית או בתשתיות- כמבנים "אפורים", הגדרה שתכשיר אותם, ותאפשר לחברם בצורה חוקית לתשתיות.
- המלצת הוועדה באשר לרשות להסדרת ההתיישבות בנגב היא כי הרשות תהיה תאגיד ציבורי העומד ברשות עצמו ללא שותפות עם גורמים ממשלתיים אחרים.
- הוועדה מזהירה ש"הזמן הולך ואוזל, ודחייה נוספת במציאת הסדר להתיישבות הבדווים בנגב עלולה להיות בכייה לדורות".
- לדעת הוועדה, במדיניות המוצעת בדו"ח קיימת נקודת מפגש הוגנת בין עמדת המדינה ועמדת הבדווים. "על המדינה לשים לה יעד לממש את המדיניות המוצעת תוך 5-7 שנים, כשראשי המגזר הבדווי, נכבדיו ומנהגיו מטים אף הם שכם לקידומה", קובעת הוועדה.
- לדעת הוועדה, יש להעניק תמריצים למשרתים בצה"ל ובכוחות הביטחון, כדי להגביר את המוטיבציה לשרת, כפי שהייתה בעבר, ולהמחיש הן מצד המדינה והן מצד הבדווים את שותפות הגורל.
- לדעת הוועדה, "אין עוד מקום לעצימת עיניים בכל הנוגע לאכיפת החוק. האכיפה חייבת להיעשות בנחישות ובנמרצות, כדי להעביר מסר ברור כי הנגב אינו חצר אחורית של המדינה, וכי חוקיה אינם בגדר המלצה בלבד".

- הוועדה מסיימת את מסקנותיה בדברי דוד בן-גוריון על הנגב שהוא "אזור התורפה המסוכן של המדינה ותוחלתה הגדולה". דו"ח זה בא להתמודד עם המסוכנות ולהגדיל את התוחלת" נאמר בדברי הסיכום של הוועדה.
- הדו"ח שהוגש לשר הבינוי והשיכון ולממשלת ישראל כולל נתונים מפורטים על גובה הפיצויים שיידרשו, במסגרת הסדרים להקצאת קרקע חלופית, אכיפה, ולוחות זמנים לביצוע מסקנות הוועדה.

ז. נספחים

א. נתונים המופיעים בדו"ח הוועדה

1. אוכלוסייה:

- לפי נתוני משרד הפנים מנתה אוכלוסיית הבדווים בנגב ביום 30.11.2007, 172,169 נפש. המשמעות: הכפלת האוכלוסייה כל 13 שנה.
- לפי מגמה זו, תמנה האוכלוסייה הבדואית בנגב בשנת 2020 כ- 360,000 נפש.

2. הבנייה הבלתי חוקית:

- בשנת 1945 היו בדרום 290 מבנים בלתי חוקיים (מתוכם 236 אהלים).
- בשנת 1956 עמד מספרם על 955. כיום עומד מספר המבנים הבלתי חוקיים על כ- 50,000.
- בכל שנה נוספים בין 1500-2000 מבנים בלתי חוקיים.

ב. יו"ר הוועדה, השופט העליון בדימוס - אליעזר גולדברג

- יליד ירושלים, שופט בית המשפט העליון בשנים 1984-1998, ומבקר המדינה בשנים 1998-2005.
- בשנים 1964-1965 כיהן כשופט תעבורה. בשנים 1965-1974 כיהן כשופט שלום בירושלים. ב 1974 - שופט בית המשפט המחוזי בירושלים, ובמאי 1982 התמנה לסגן נשיא בית המשפט.
- מאפריל 1984 שימש כשופט בית המשפט העליון במינוי קבע.
- השופט בדימוס גולדברג שימש כיו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-12, יו"ר הוועדה לסדר הדין הפלילי, חבר בוועדת שמגר לחקירת אירוע הטבח במערת המכפלה, חבר בוועדה לעניין הרשעה על סמך הודאה בלבד והעילות למשפט חוזר, ויו"ר הוועדה לבחינת דרכי ההבניה של שיקול הדעת השיפוטי בגזירת הדין.
- במאי 1998 בחרה הכנסת בשופט אליעזר גולדברג לכהונת מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור. בתפקיד זה שימש במשך שבע שנים עד שנת 2005.
- בשנת 2006 קיבל השופט בדימוס גולדברג אות הוקרה מטעם התנועה לאיכות השלטון על פועלו בתחום המשפט.